

GÖTEBORGS UNIVERSITET

EN KLASS FÖR SIG

– ett arbete om hur man kan arbeta med drama som
metod för konflikthantering i specialklass

Linda Andersson

Kurs: LAU395

Handledare: Edström, Bengt

Examinator: Anders Hill

Rapportnummer: HT11-2910-126

Abstract:

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: En klass för sig – Ett arbete om hur man kan arbeta med drama för konflikthantering i en specialklass.

Författare: Linda Andersson

Termin: Ht 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Bengt Edström

Examinator: Anders Hill

Rapportnummer: HT11-2910-126

Nyckelord: Specialpedagogik, drama, konflikthantering

Syfte:

Syftet är att undersöka hur man kan arbeta med pedagogiskt drama och konflikthantering i en specialklass och även se vad eleverna i klassen tycker om drama i undervisningen.

Metod och genomförande:

Studien har genomförts med en kvalitativ metod med observationer och samtalsintervjuer. Dramaövningar har utförts med elever som sedan har utvärderats.

Resultat:

Resultatet visade hur man kan arbeta med drama i undervisningen för att främja arbetet med konflikthantering. Studien tar upp övningar som kan vara bra att använda för att starta en grund för att förebygga och hantera konflikter som kan uppstå. Via observationer och intervjuer ges det en inblick hur det kan se ut i mötet mellan elever i och utanför klassrummet. Enligt studien är drama inget som den undersökta skolan arbetar med nu, men tar upp övningar och metoder som skulle kunna vara ett alternativ till övrig undervisning.

Slutsats:

För att lyckas med pedagogiskt drama och konflikthantering krävs en engagerad pedagog som tar sig tid och vill arbeta med drama. Forskning visar att pedagogiskt drama är ett bra komplement till mer traditionell undervisning som skapar möjlighet att utvecklas och samverka med andra. Man får chans att uttrycka sina känslor och lära sig att lyssna och respektera andra. Har man dramaövningar som är genomtänkta och har ett syfte med det man gör kan man komma långt. Tycker eleverna att arbetet är roligt ökar arbetslusten och målet är att få med så många som möjligt. Alla lär vi in på olika sätt och detta är ett, som tillsammans med eleverna kan skapa en helhet i undervisningen.

Förord

Specialpedagogik! Jag visste att jag ville skriva något inom specialpedagogik. Men det var när jag var ute på min VFU skola och såg att drama tyvärr är ett ämne som oftast glöms bort att arbeta med. Konflikter är något som tar stort utrymme på många skolor idag, och jag ville se om drama kunde vara ett sätt att arbeta för att förebygga konflikter.

Jag har gått en dramakurs på 15 hp på Göteborgs universitet och läst en del inom ämnet och kände att nu var det dags att se hur det kan fungera ute i verkligheten.

Ett stort tack till de pedagoger och elever som medverkat.

Linda Andersson

Göteborg 2011

Innehållsförteckning

Inledning	6
Disposition	6
Problemformulering	7
Syfte och frågeställningar	7
Avgränsning	7
Begreppsdefinition	7
Litteraturgenomgång	8
Elever med speciella behov	8
Segregerande integrering	9
Inkluderande integrering	9
Konflikt	9
Konflikthantering i skolan genom tiderna	10
Konflikthantering i skolan idag	10
Pedagogiskt drama i skolan genom tiderna	11
Drama	11
Pedagogiskt drama	12
Pedagogiskt drama ur ett holistiskt perspektiv	12
Pedagogiskt drama ur ett personlighetsutvecklande perspektiv	12
Forumspel	13
Vad säger styrdokumentet	13
Metod	15
Undervisningsmetod	15
Forskningsmetod	15
Urval	15
Klassen	15
Trovärdighet	16
Reliabilitet	16
Validitet	16
Generaliserbarhet	16
Forskningsetik	17
Övningarna	18
Del 1	18

Namnlek	18
Namnkull	18
Statyövning.....	18
Beskriva sin kompis	18
Rita gemensam teckning	18
Sammanfattning del 1:	19
Del 2.....	19
Värderingsövning – vänskap.....	19
Flirtleken.....	20
Samarbetsövning.....	20
Kuddkull.....	20
Sammanfattning del 2	20
Resultat.....	22
Observation 1	22
Reflektion	23
Observation 2	23
Reflektion	24
Intervjuer	24
Sammanfattning	26
Diskussion	27
Metoddiskussion	27
Resultatdiskussion.....	27
Vidare forskning	28
Referenslista	30
Litteratur	30
Internetsidor.....	30
Bilaga 1	31
Samtalsintervju till eleverna.....	31

Inledning

Examensarbetet behandlar pedagogiskt drama som metod för att stärka gruppen och lära sig hantera konflikter i en specialklass med 8-11åriga elever. Valet av ämne kommer från viljan att undersöka om pedagogiskt drama kan vara ett komplement till mer traditionella undervisningsformer i grundskolan samt undersöka hur eleverna upplever denna arbetsmetod.

En dramakurs på lärarutbildningen gav mig intresset för vad pedagogiskt drama kan göra för att stärka elevers utveckling och förmåga till samarbete för de elever som har svårt att anpassa sig till skolans krav och miljö. Konflikter som dyker på i klassen kan vara ett hinder i inläringen och för den personliga utvecklingen. Jag har upplevt att konflikter ofta tar stor plats i undervisningen och det stör inläringen. Under min verksamhetsförlagda del i utbildningen har jag till stor del fokuserat på helheten hos de elever jag mött och insett vikten av att tänka på relationernas betydelse och mitt eget förhållningssätt och dess betydelse för ett gynnsamt och lustfyllt lärande.

Jag finner stöd för mitt resonemang hos bl.a. Wagner (2004) där får vi läsa om Dorothy Heathcotes tankar om drama. Hon menar att man via drama kan ge elever en helhet i undervisningen, skapa mening i det de lär samt att man kan utvecklas genom improvisation och reflektion.

I Lgr11 framgår det att elever ska få möjlighet att stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer, det står även att:

”I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden”(Lgr11, www.skolverket.se)

Disposition

Arbetet består av fem delar: problemformulering, litteraturgenomgång, metod, resultat och diskussion.

Problemformulering: Här redovisas syftet med arbetet och frågeställningarna som kommer att besvaras i arbetet, samt avgränsning.

Litteraturgenomgång: här presenteras tidigare forskning gällande drama, konflikthantering och specialklass. Olika begrepp förklaras och det ges en historisk tillbakablick.

Metod: i detta kapitel redovisas undervisningsmetod och vald forskningsmetod. Reliabilitet, validitet och forskningsetik presenteras även här.

Resultat: här redovisas dramaövningar observationer, intervjuer utifrån frågeställningarna.

Diskussion: i detta avsnitt diskuteras metoden och resultatet. Resultatet jämförs med litteraturen. Här presenteras med utgångspunkt i resultaten egna idéer kring ämnet. Avslutningsvis ges förslag på fortsatt forskning.

Problemformulering

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur man kan arbeta med pedagogiskt drama vid konflikthantering och även se vad eleverna i en specialklass tycker om drama i undervisningen.

Studiens frågeställningar är:

- Hur kan man arbeta med pedagogiskt drama för att hantera konflikter i en specialklass?
- Vad tycker eleverna om pedagogiskt drama som arbetssätt?

Avgränsning

Undersökningen tar upp konflikthantering i den besökta klassen då konflikter är ett inslag i denna klass som ofta stör arbetet i skolan, det är även viktigt att ge elever verktyg att på ett bra sätt hantera konflikter. Eleverna är i fokus, vilket innebär att lärarna inte tar lika stor del i undersökningen.

Begreppsdefinition

Begrepp som används är *klass* eller *specialklass* som syftar på den klass där de sju eleverna går tillsammans. När *helklass* eller *ordinarie klass* används menas den klass de är i övrig tid. Dessa begrepp används konsekvent i texten för att skapa tydlighet och struktur (Esaiasson, 2003).

Litteraturgenomgång

Här redovisas tidigare forskning och en presentation om vad som står i styrdokumentet. Inledningsvis ges en kort introduktion om elever i specialklass för att ge en bild om hur situationen kan se ut för elever i specialklass. Fortsättningsvis en presentation av litteratur kring pedagogiskt drama och konflikthantering.

Elever med speciella behov

”Elever i behov av särskilt stöd är det uttryck som idag oftast används om de elever i grundskolan, som av olika orsaker inte utvecklas på ett önskvärt sätt inom det kunskapsmässiga eller sociala området. När lärarna i skolan hyser oro för en elev av sådana anledningar, ska skolan enligt gällande styrdokument erbjuda stöd” (Ahlberg, 2009 s 59).

Enligt den Amerikanska filosofen Nancy Fraser är det viktigt att vara medveten om att elevers behov alltid tolkas av någon. En viktig fråga att ställa är, hur vet man att det är rätt stöd som sätts in? *Beteende* är ett psykologiskt begrepp som betyder handlingar. När elever via sina handlingar bryter mot normer och regler, bedöms de ofta som elever med beteendeproblem, eller stökiga elever. Lärare kan via elevers beteendeproblem hindras i deras undervisning. Fokus hamnar då ofta istället på att hålla i ordning i klassen. Beteendet kan orsaka inlärningsvärigheter och att samverkan mellan eleverna förhindras (Ahlberg, 2009).

Från mitten av 1900-talet har den svenska grundskolan byggts upp som en del av det svenska välfärdssamhället. Att utforma skolans uppdrag är till stor del varit att utveckla och arbeta för demokrati och demokratiska människor. Skolan ska erbjuda lika möjligheter för alla att lyckas i skolan. För att det ska bli möjligt måste de som behöver erbjudas bättre stöd. Likvärdighet och social rättvisa är ledord i detta sammanhang och även grunden för de olika stödinsatser som ska erbjudas i grundskolan. Ett tecken på att en elev är i behov av särskilt stöd kan vara att eleven inte uppnår kunskapskraven, svårighet att fungera i grupp, upprepade eller långvariga frånvaro, koncentrationssvårigheter, språksvårigheter eller psykosociala besvär (Ahlberg, 2009).

Det finns spridda åsikter om vad som är den bästa undervisningen för elever med speciella behov. Gemensamt är att ofta börja med kompensatorisk hjälp. Det innebär att man ger hjälp till den enskilda eleven. Man tillsätter extra resurser för att eleven ska utvecklas på den nivå eleven befinner sig och arbeta med det som personen behöver extra hjälp med (Haug, 1998).

Skolans demokratiska grund är att alla har lika rätt till undervisning. Åtgärder i skolan måste botten i en ömsesidig respekt för olika synpunkter om vilka behov, intressen och ämnen som är betydelsefulla. Man ska bli accepterad men också acceptera andra. Detta kräver samverkan med andra och en ömsesidig anpassning. Elever i skolan har rätt att påverka sin skolsituation (Haug, 1998).

Brodin & Lindstrand (2010) tar upp vikten av att skapa en skola för alla elever. Mångfalden och det avvikande ses som positivt. De som behöver specialpedagogiska insatser är de som behöver specialanpassad pedagogik, har funktionsnedsättningar eller utvecklingsstörning.

Segregerande integrering

Segregerande integrering bygger på att man plockar ut en eller flera elever för separat undervisning. Det kan handla om enskild undervisning, undervisning i smågrupper, särskola eller annan särskild institution. Fokus ligger på att hitta optimala undervisningsformer för varje enskild elev. Här strävar man efter att ge eleverna verktyg för att klara sig både i skolan och i samhället. Målet är samhällsintegrering (Haug, 1998).

Inkluderande integrering

Vid inkluderande integrering tar man den pedagogiska hjälpen in i klassrummet för att hjälpa en eller flera elever. Argumentet för detta är främst uppfattningen om social rättvisa som lika rätt till deltagande utifrån gemensamma demokratiska värden. Man anser att det bästa för eleven och samhället är att alla oberoende av förutsättningar får en gemensam undervisning redan från början i skolan. Tanken är att lägga en positiv grund för dessa elever och visa att alla får plats i gemenskapen. Stor vikt läggs på social träning och att utveckla gemenskapen. Man accepteras för den man är (Haug, 1998).

Konflikt

Konflikter handlar ofta om känslor som att vara orättvist behandlad, blivit kränkt eller sårad. Det kan vara svårt att definiera sina känslor och därför är det viktigt att man får lära sig detta vid konflikthantering. Genom att lära sig konflikthantering får elever verktyg till att förstå sina känslor bättre (Kolfjord, 2009).

Enligt Andersson (1992) är en konflikt en tvist eller motsättning. Det kan uppstå konflikter i olika situationer och sammanhang som har sin grund i att man uppfattar saker på olika sätt eller har olika krav och behov.

Nedanstående modell skapad av Cohen men är översatt av Hakvoort & Friberg (2010)

STOPP
HJÄLPA
HANTERA
FÖREBYGGA

Förebyggande: här beskrivs den fysiska miljön som bygger på diskussioner kring problem som kan dyka upp. Här har man skapat gemensamma regler. Här har det ännu inte uppkommit konflikter.

Hantera: här utgår man från att berörda parter har kunskap om konflikthantering och kan uttrycka sina känslor och behov. De kan även sätta sig in i en annan persons situation. I denna fas arbetar man med att ge verktyg för att kunna lösa konflikter.

Hjälpa: här handlar det om att medla i svåra situationer. Hjälp ges när de inblandade ber om det.

Stopp: här ingriper man i ett förbjudet beteende och utgår från de regler man skapat (Jansson & Rosell, 2008).

Enligt Lamer (1991) är konflikter något som ofta uppstår när barn samspekar med varandra. Det är genom konflikter som barn kan få erfarenhet av de förväntningar de har på sig att kunna kontrollera sina handlingar utifrån normer förväntningar. Det är viktigt att barn och unga lär sig hantera konflikter på ett bra sätt både för sig själva och för andra. Därför är det av stor vikt att eleven själv har verktyg för att kunna lösa en konflikt.

Konflikthantering i skolan genom tiderna

Konflikter i skolan har alltid existerat, men de har benämnts och behandlats på olika sätt beroende på vilka normer som rådat. Hur konflikthantering hanteras idag är ett resultat av hur det har sett ut tidigare. Våra tidigare och mer auktoritära skolors konflikthantering gick mycket ut på att tysta ner konflikterna. Skolans främsta roll var att fostra eleverna till goda kristna medborgare (Ellmin, 2008).

Skolan har i alla tider haft metoder för att disciplinera elever. Hårdhänt bestraffning var tidigt en självklarhet och en del av vardagen i skolan. Fysisk bestraffning användes redan för 5000 år sedan när elever kom för sent eller inte skötte sig (Ellmin, 2008). När den svenska grundskolan sedan inrättades 1842 fanns det en klar struktur för hur elever skulle fostras.

”lektionen, proven, agan, den religiösa indoktrineringen, auktoritetsförhållanden, fråga-svar-mönster i klassrummet, föreställningar om lärande och mycket annat var etablerade. Den elev som av något skäl inte levde upp till förväntningarna på hur man skulle bete sig bestraffades” (Ellmin 2008, s 26).

Under 1800-talet och fram till mitten av 1900-talet användes fortfarande fysisk bestraffning som en del av undervisningen. Lärare hade enligt statens och skolverkets regler tillåtelse att aga elever. Den konflikthantering som då användes skulle vi idag kalla för maktutövning. Det fanns även stora brister i empati inför elevers behov och integritet. En konflikt kunde lösas genom att eleven fick slag på fingrarna med en linjal eller pekpinne. Det var även vanligt med örfilar och smisk i kombination med utskällning. Offentliga bestraffningar var ett vanligt inslag, tanken var att skamkänslan skulle bli så pass stor hos eleven att nya konflikter skulle förhindras (Ellmin 2008).

1958 avskaffades aga i skolan. När den fysiska bestraffningen inte längre var tillåten övergick konflikthanteringen i skolan istället många gånger till utskällning som metod för att lösa konflikter. Under 1960-70 talet gjordes flera studier kring konflikter i förskola och skola. De konflikter som redovisades där påminner mycket om hur konflikter ser ut idag. Det handlar om elever som vill få sin vilja igenom och om vem som ska få bestämma. Vanliga beteenden i konflikter är våld och aggressioner elever emellan. Under 1980-talet vidgades synen på konflikthantering. Nu skulle det finnas dialoger mellan lärare och elev för att ge en djupare förståelse för varandra. Det är via samverkan mellan elever som man kan lösa konflikter (Ellmin, 2008).

Konflikthantering i skolan idag

Förr hanterades konflikter genom att skrämja elever genom aga och utskällningar. Idag ska arbetet ske tillsammans med elever för att få ett bra klimat i och utanför skolan.

Konflikter kan lösas på olika sätt beroende på hur de har uppstått, vad de handlar om och vilka som är inblandade. Det finns olika tekniker när det handlar om att lösa konflikter elever emellan. En idrottslärare kan förhindra konflikter genom att hänvisa till regler som styr ett spel och reglerna styr konflikthanteringen. Att skapa forum för dialog och samverkan är ett annat sätt. Vissa skolor har nolltolerans mot illa behandling och polisanmäler när större konflikter uppstår (Kolfjord, 2009). Oavsett hur man väljer att arbeta med konflikter ute på skolor så gäller följande för samtliga skolor i landet:

”Bestämmelserna i diskrimineringslagen förbjuder diskriminering och kränkande behandling och ställer krav på att verksamheterna bedriver ett målinriktat arbete för att främja barns och

elevers lika rättigheter och möjligheter och för att förebygga trakasserier och kränkande behandling. Om trakasserier eller andra kränkningar äger rum i eller i samband med verksamheten är huvudman skyldig att utreda och åtgärda det inträffade” (Skolverket.se).

Enligt lagstiftningen är det inte bara förbjudet med kränkande behandlingar på skolan, skolan ska även med aktiva åtgärder arbeta för att minska förekomsten av diskriminering (Skolverket.se).

För att arbeta effektivt med konflikthantering är det av stor vikt att känna till gruppens betydelse. En grupp måste ha en viss sammanhållning för att fungera bra. Sammanhållningen är beroende av hur man trivs i gruppen och hur starka banden är. Viktiga faktorer är öppenhet och kommunikation. De gemensamma målen ökar och skapar ett smidigt arbete. Det som man skapar tillsammans i gruppen är vad man brukar kalla miljö eller atmosfär som speglar de känslomässiga relationerna. Det finns grupper där aggressivitet och en negativ inställning tar stor plats. I dessa grupper är det vanligare att man ifrågasätter varandra. Det finns också grupper som är positiva och välkomnade. Där finns det plats för stöd och gemenskap. Pedagogiskt drama är en metod som kan användas för att förebygga konflikter och skapa god sammanhållning i gruppen (Nilsson, 2005).

Pedagogiskt drama i skolan genom tiderna

Drama i pedagogiskt syfte har använts i flera århundraden. Lärare runt om i världen har via lek och skapande verksamhet arbetat för att fostra elever i skolan. Redan i det antika Grekland ansåg man det vara viktigt att arbeta med den enskilda individens utveckling och vid sidan av teoretiska ämnen arbetade man med dramatik och rytmik. Under medeltiden ansåg man att kreativa aktiviteter i skolan var skadliga för barn. Denna syn på drama hängde kvar nästan ända till 1700-talet då den schweiziske författaren och filosofen Jean Jacques Rousseau presenterade *den fria uppfostran*. Barnens lek och kreativa aktiviteter ansågs vara lika viktiga som barnens självständiga tänkande. Han ansåg att det bästa dramaarbetet för barn var när de fick improvisera och leka sig fram. Men bortsett från Rousseau var inte denna tid speciellt dramavänlig. Att räkna, skriva och räkna var det viktigaste i skolan (Erberth, Rasmusson, 1993).

Learning by doing är ett uttryck som John Dewey (1859-1952) ofta förknippas med och som har inspirerat pedagogiskt drama i modern tid. Enligt Dewey ska drama bygga på elevers egna intresse för att vilja uttrycka sig och undersöka nya saker. Drama i modern tid introducerades under 1900-talet av engelska och amerikanska dramapedagoger. Peter Slade (f 1912) är ett känt namn inom pedagogiskt drama för barn. Hans mest kända verk heter *Child drama* (1954). Han förändrade den traditionella barnteatern till att bli mer improviserad. Eleverna skulle lockas till lek och spontanitet istället för att kunna ett manus utantill som det tidigare handlat om. Ett stort namn i Sverige inom pedagogiskt drama är Elsa Olenius (1900-1984). Hon var först med att introducera pedagogiskt drama i Norden. Idéerna hämtade hon från USA och Creative Dramatics som hon studerade på Winnifred Ward (Erberth, Rasmusson 1992).

En man som haft stor betydelse för pedagogiskt drama i Sverige var Brian Way (f 1924). Han skrev boken *Utveckling genom drama* (1967) som översattes till svenska 1976. Hans syfte med drama var att se till hela människans utveckling. Hans metoder används fortfarande än idag (Erberth, Rasmusson, 1992).

Drama

Ordet drama kommer från grekiskan och betyder handling. Hägglund och Fredin (2003) gör en uppdelning av begreppet drama.

- Drama i vardagen. Beskriver känslomässiga situationer i vardagslivet.
- Ett drama kan vara en teateruppsättning där man använder sig av manus och olika rollfigurer.
- Drama inom pedagogiken. Drama ses som en metod för lärande och används inom skolans verksamhet. Kan även kallas för pedagogiskt drama, skapande dramatik eller dramatisk verksamhet (Hägglund & Fredin, 2003). Jag kommer använda mig av den sistnämnda punkten och kommer i arbetet att använda benämningen pedagogiskt drama.

Pedagogiskt drama

Ett viktigt syfte med pedagogiskt drama är att utveckla leklusten och viktigt för alla som jobbar med barn och unga att vara medveten om lekens betydelse för barn och deras inläring (Hägglund & Fredin, 2003).

I boken *Pedagogiskt drama* (Ekstrand & Janzon, 1995) kan vi läsa om i vilka syften man kan arbeta med pedagogiskdrama:

Sociala syften: handlar om att lära känna varandra, skapa trygghet i en grupp och träna på att samarbeta. Ett annat syfte är *inläringssyfte:* där deltagarna är aktiva och tränar på att använda flera sinnen samtidigt vilket gynnar inlärningsförmågan.

Terapeutiska syften: pedagogiskt drama är ingen terapiform men kan användas som terapi på så vis av att deltagarna tränas i att prata om sina känslor och konflikter som uppstår.

Personlighetsutveckling: pedagogiskt drama kan rikta in sig på att öka individens förståelse till sig själva och andra och då även tränas förmågan att kommunicera.

Pedagogiskt drama lägger stor vikt vid vad man känner och upplever. Grundtanken till detta är att när man får utvecklas som människa ökar motivationen till inläring. Fantasin tar stor plats och det finns det inga rätta svar eller rätta vägar att gå (Erberth, Rasmusson, 1992).

När man börjar med pedagogiskt drama i en grupp är det viktigt att börja på en grundnivå och jobba med det sociala samspelet. Därför ska man starta med övningar som underlättar kontakten mellan eleverna. Ett hinder för elever inför dramaövningar kan vara rädsla och osäkerhet. I inledningsfasen är det mest väsentliga att lägga grunden för en trygg arbetsmiljö. Målet är att eleverna ska lära sig lita på sig själva och våga framföra sina idéer och tankar (Erberth, Rasmusson, 1992)

Pedagogiskt drama ur ett holistiskt perspektiv

Holistiskt perspektiv blev känt under 1900-talet då man ville se människans helhet och utvecklande. Människan ska leva tillsammans med andra och inte på egen hand ta hand om sina problem. Utifrån denna helhetstanke föddes olika pedagogiker, aktivitetspedagogik, konstpedagogik och pedagogiskt drama som utformade ett undervisningsprogram som utgick från att man når kunskap när man själv har fått reflektera och uppleva något istället för att läraren ska förmedla kunskap och eleverna lyssna. Utifrån denna beskrivning kan man se pedagogiskt drama som holistiskt. Drama ur ett holistiskt perspektiv handlar inte om att följa ett manus. Här handlar det om att spela upp en viss händelse eller upplevelse. Det kan också handla om att skapa relationer genom en viss typ av aktivitet eller lekar. Man är inte ute efter att skapa konst eller underhållning (Järleby, 2005).

Pedagogiskt drama ur ett personlighetsutvecklande perspektiv

Likt det holistiska perspektivet handlar det personlighetsutvecklande perspektivet om att drama inte bara ska handla om teater och uppträdanden efter ett manus. Här tar lek och fantasi

stor plats. Man anser att drama ska handla om spontanitet och dramat kan få olika betydelse beroende på deltagarnas ålder och erfarenhet. I ett personlighetsutvecklande perspektiv är målet att reflektera över sina egna upplevelser av agerandet. Att arbeta med drama ur ett personlighetsutvecklande perspektiv kan vara användbart i olika barngrupper. Man kan arbeta med lekar eller rollspel för att undersöka och utveckla människors relationer (Järleby, 2005).

Forumspel

Forumspel tar upp aktuella problem som till exempel mobbing, rasism, utanförskap. Det man spelar upp är korta scener ur verkligheten. Man visar upp handlingen på ett sätt så att det är lätt att identifiera problemet. Den som är utsatt i spelet misslyckas i sina försök och spelet slutar med att problemet är olöst. Gruppen som har spelat upp tar nu hjälp av publiken. Någon ur publiken får komma in och ändra på slutet för att se hur man kan ändra på situationen och försöka lösa konflikten. Spelet börjar om igen och nu får vem som helst avbryta spelet. Då får denne gå in och komma med sitt förslag på hur konflikten kan lösas. Det finns inget facit till spelet utan tanken är att man ska få känna på att spela olika roller, att ibland få vara den som är utstött. Ett annat syfte är att själv kunna se och hitta lösningar på ett problem och testa olika strategier (Byréus 2008).

Positivt med forumspel är att man ser att ens problem delas med andra och att man får chans att lösa problem tillsammans och känna tillhörighet. Man ser nya sidor hos sig själv och ges möjlighet att utvecklas som grupp och i sig själv (Byréus 2008).

Forumspel kan även innefatta värderingsövningar. Då får deltagarna ta ställning till påståenden. Det ges utrymme till reflektion och eftertanke. Man får öva sig i att framföra sina åsikter. Man kan göra en blandning av forumspel och värderingsövningar på så vis att man sedan får spela upp en situation som har tagits upp, exempelvis mobbing. Forumspel handlar om att utveckla sig själv, men även att kunna sätta sig in i en annan persons situation, tankar och känslor (Byréus, 2008).

Vad säger styrdokumentet

Konflikter kan uppstå av olika anledningar, men oavsett om det handlar om vem som ska få leka med vem, eller om en kränkande behandling är det viktigt att som pedagog vara medveten om vilka skyldigheter som finns gentemot elever som blir utsatta. I Lgr11 kan vi läsa följande:

”Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska präglade verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. (Lgr11, skolverket.se).

I skolan ska alltså ingen få utsättas för diskriminering, och det ligger på skolans ansvar att aktivt arbeta för alla elever ska känna sig trygga.

Det är även skolans uppgift att:

”ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som

tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap” (Lgr11, Skolverket.se).

Normer och värderingar som alla på skolan ska arbeta med är bland annat:

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper, och
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

En studie om mobbing och konflikthantering (*rapport 353, utvärdering av metoder mot mobbning*) som Skolverket utfört visar att elever som trivs bäst i skolan är de som kommer från skolor där de kontinuerligt arbetar med bland annat sociala relationer, kreativt lärande, trygghet och hjälpsamhet (Skolverket.se).

I FN:s barnkonvention hittar man barn och ungas rättigheter ur ett barnperspektiv. I konventionen har man ett antal kontrollfrågor för att se om olika länder efterföljer FN:s regler. Exempel på frågor är:

- ”Är pedagogiken i skolan barnvänlig, det vill säga utgår den från barns behov och förutsättningar?
- Finns en hållning till barns utvecklingsbehov?
- Är undervisningen i skolan demokratisk och kan barn påverka den?
- Kan barn framföra sina åsikter och hur mottas de?” (Brodin, Lindstrand 2010 s 114).

Salamancadeklarationen finns till för elever i skolan och handlar om hur skolan ska anordna undervisning för elever med särskilda behov. Salamancadeklarationen bygger på FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter. Målet är att ge utbildning för alla. Vad som bland annat tas upp i Salamancadeklarationen är att varje enskilt barn har sina egenskaper, intressen och inlärningsbehov som ska tillgodoses. Elever med särskilt stöd ska få möjlighet att studera på sin ordinarie skola med pedagogiska insatser för att möjliggöra utbildning och utveckling. Skolor är effektivast när de arbetar för integration och för att bekämpa diskriminerande handlingar och skapa undervisning för alla. 92 regeringar och 25 internationella organisationer arbetar efter Salamancadeklarationen (Brolin, Lindstrand, 2010).

Metod

Undervisningsmetod

För att få svar på studiens frågeställningar har författaren genomfört dramaövningar under en sjuveckorsperiod. Övningarna kommer från boken *Undervisa i pedagogiskt drama* (1996), och boken *Pedagogiskt drama* (1995). Tankar och idéer kommer även från *Du har huvudrollen i ditt liv* (Byréus, 2008). Övningarna ligger på en förebyggande nivå men även på hanterarnivå.

Övningarna har specifika syften och arbetet är uppdelat i två delar. Första delen består av att lära känna eleverna och få dem att se och skapa intresse för varandra. Miljön ska kännas trygg för eleverna. Därför har lokalen alltid varit den samma. Lektionerna har startat i klassrummets hörnsoffa där eleverna har sina bestämda platser och alla kan se alla. Efterhand som tiden gått har övningarna blivit mer avancerade på det viset att det har krävt lite mer från eleverna på så vis att de kanske måste samarbeta mer med klasskamraterna eller att de har fått tänka till lite extra. Tanken var från början att gå över till forumspel som går ut på att man spelar upp en händelse och sen får någon ur publiken byta plats med en som spelar för att ändra handlingen och då lära sig att hantera olika situationer som kan dyka upp.

Vid dessa lektionstillfällen har utöver dramaövningar, sammanfattningar utförts av hur det gick. Observationer har utförts innan dramaarbetets start och sedan efter de sju veckorna.

Namnen på eleverna är fingerade.

Josef – 10 år, Pierre – 8 år, Martin - 11 år, Fatma – 8 år, Ali – 10 år, Huner – 11 år och Simon 10 år.

Forskningsmetod

Valet av metod är kvalitativ metod med observationer. Jag har utfört dramaövningar som sedan har utvärderats. När intervjufrågorna formulerades utgick jag från studiens frågeställningar och bröt ner dem i mindre delar, vilket enligt Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud (2003) är en metod för att konstruera undersökningsfrågor. Intervjufrågor som kan besvaras mycket kortfattat, och frågor som var av förhållningsliknande eller tvetydlig karaktär undveks.

Urval

Skolan som ligger i Västsverige valdes av *bekvämlighets*skäl (Esaiasson m.fl. 2003) eftersom pedagogerna var kända sedan tidigare.

För att få svar på studiens frågeställningar krävdes det elever som gick i specialklass. Anledningen till att de gick i specialklass var för att de ansågs ställa till med bråk i storklass och det medförde att både skolarbetet och övriga klasskamrater tog skada. Övriga elever i klassen kände sig ofta störda av det stökiga arbetsklimatet. Pedagogerna som arbetar i klassen är båda utbildade lärare mot tidigare åldrar, i detta fall förskoleklass till årskurs 6.

Klassen

Klassen består av en grupp på 7 elever som vissa lektioner går i sin ordinarie klass. De är i åldrarna 8-11 år. I klassen arbetar två lärare som alltid är med samtidigt. Enligt lärarna är anledningen till att de går i denna klass är för att de av olika anledningar inte klarar av att gå i helklass. Gemensamt för alla är att de upplevs som stökiga och ofta startar bråk och har svårt

att sitta still i ett klassrum. Ingen av eleverna i klassen har någon diagnos, en av eleverna har gått hos psykolog för traumatiska upplevelser från sin barndom.

Det är lärarna i specialklassen och lärarna från ordinarie klass som tillsammans med rektor bestämmer vilka som ska gå i specialklassen. Det kan vara för en kortare period, för att kanske ge eleven lite lugn och ro i en mindre klass, eller för att eleven stör så pass mycket i helklass att det blir bråk och ouppklarade konflikter.

Trovärdighet

Reliabilitet

Reliabilitet betyder *mätnoggrannhet* eller *tillförlitlighet* och menas den kvalitet på mätinstrumentet som används. Reliabiliteten kan översättas till hur bra mätinstrumentet är på att mäta. Ett bra sätt för att kunna se om en undersökning har hög reliabilitet är att göra om sina mätningar flera gånger. Om inte mätningarna stämmer överens har man inte full reliabilitet. Vid kvalitativa undersökningar finns risk för feltolkningar vid intervjuer. Frågor och svar kan feltolkas, det kan komma yttre störningar eller det kan handla om dagsformen hos den intervjuade och felgissningar och felskrivningar kan minska reliabiliteten (Stukát, 2005).

Esaiasson m.fl. (2003) beskriver begreppet "hög reliabilitet", vilket betyder att det skrivna arbetet inte innehåller lösryckta påståenden eller några felaktigheter. Om båda dessa ovanstående företeelser finns i uppsatsen man skrivit så finns det även en s.k. god resultatvaliditet.

Vid intervjuer finns det alltid risk för feltolkningar. När studiens intervjufrågor formulerades var studiens frågeställningar i fokus. De bröts sedan ner i mindre delar, vilket enligt Esaiasson m.fl. (2003) är en metod för att konstruera undersökningsfrågor. Frågor som kunde besvaras mycket kortfattat, och frågor som var av en förhörsliknande eller tvetydig karaktär undveks. Öppna frågor är bra då man sedan kan ställa följdfrågor. Man kan även förtydliga frågan om det är något som är oklart, vilket ger respondenten möjlighet att förstå frågorna och svara på rätt sak (Esaiasson m.fl. 2003).

Validitet

Validiteten anger hur bra ett mätinstrument mäter det som är avsett att mätas. Reliabilitet och validitet hänger samman, på så vis att om det som mäts inte är tillförlitligt är det även svårt att se om det som ska mätas verkligen mäts. Har man ett bra mätinstrument (hög reliabilitet) finns det ändå risk för att fel saker mäts (Stukát, 2005).

Ett problem som kan uppstå vid intervjuer är att få de intervjuade att svara ärligt. Detta kan bero på att den som blir intervjuad svarar det man tror att intervjuaren vill höra. En annan orsak kan vara att man inte vill visa sina egna brister i ett visst ämne. En fördel är om det är en förtroendeingivande miljö när man intervjuar för bästa resultat (Esaiasson m.fl. 2003).

Generaliserbarhet

Enligt Esaiasson m.fl. (2003) ska man sträva efter att uttala sig om det allmängiltiga och inte det specifika. Det bästa är om man kan hitta mönster och regelbundenhet.

I denna studie där en skola och en klass undersöktes, är generaliserbarheten begränsad. Om det faller väl ut i den undersökta gruppen skulle metoden kunna prövas i flera grupper för att säkra att arbetssättet fungerar.

Forskningsetik

I denna studie är de medverkande anonyma då deras namn i forskningssyfte saknar relevans. Skriftlig information har getts till pedagogerna för att förklara syftet med studien. Eleverna har blivit informerade muntligt på plats i skolan. Detta eftersom Vetenskapsrådets forskningsetiska principer menar att de som ingår i en studie ska vara medvetna om syftet, kunna begära anonymitet, samt att dra sig ur studien om så önskas (Forskningsrådet.se).

Forskaren ska alltid ha ett samtyckeskrav, vilket innebär att deltagarna ska kunna vara med och styra tid och plats. I denna studie var det lärarna som bestämde tid och plats, så att det passade eleverna bäst.

Med hjälp av konfidentialitetskrav har deltagarna rätt till full anonymitet. Det ska inte kunna gå att lista ut vem det är som har svarat eller deltagit i en undersökning. I denna studie används fingerade namn. Angående skolan, så vet man att det är en skola i väst Sverige (Forskningsrådet.se).

Övningarna

Del 1

Målet med första delen av arbetet är att synliggöra varje individ och skapa intresse för varandra. Övningarna kräver ibland att arbeta tillsammans och på så vis tränas de i att samarbeta. Jag ska även få chans att lära känna dem bättre. Lektionstillfällena har varit mellan 30- 40 minuter långa vid olika tillfällen.

Namnlek

Leken går ut på att säga sitt namn plus något man tycker är roligt att göra. Jag började, för att visa hur det går till. Del två i denna övning är att säga kompisens namn som sitter bredvid plus en sak han/hon är bra på.

Syftet med leken är dels för att jag ska lära mig elevernas namn. Ett annat syfte är att se sina kompisar. Varje individ får ta plats och höras.

Namnkull

Kullarna nuddar de andra på kroppen. Om man blir tagen ställer man sig bredbent och väntar med armarna ovanför huvudet. Vem som helst kan rädda den som har blivit tagen genom att lägga armarna på den tagnes axlar och säga hans/hennes namn. Man kan inte bli tagen medan man räddar någon annan.

Tanken med den här leken är att lära sig namnen, men det är också en lek som tillsammans med andra lekar ska skapa ett lustfyllt klimat, det handlar också om icke-utstötning. Alla har en viktig roll.

Statyövning

Eleverna är indelade i två grupper. Den ena gruppen ska sitta på stolar som är ställda i rad. Den andra gruppen får lämna klassrummet och eleverna som är kvar ska tillsammans välja en position där de ska sitta helt still som en staty. Den andra gruppen får nu komma in och se hur de sitter och de får några minuter på sig att kolla in statyn. Sedan går de ut igen, statyn ska nu ändra några positioner och återigen bli en staty. Gruppen kommer in och ska nu ha memorerat vad som har ändrats och ska gemensamt komma fram till vad som är annorlunda med den nya statyn.

Här är det meningen att man ska främja kroppskontakt, minne och samarbete.

Beskriva sin kompis

Eleverna sitter i sina bänkar. Jag ger dem var sin lapp med namnet på en kompis. Var och en ska nu tänka på den kompis som står på lappen och utan att säga namnet som står på lappen beskriva personen för de övriga i klassen. Sedan ska de andra försöka gissa vem det är som beskrivs.

Här ger man utrymme åt var och en och alla får ta plats. Man uppmärksammar varandra.

Rita gemensam teckning

På mina instruktioner ska de välja om de vill rita en hund, ett hus eller ett träd. De ska sedan rita denna bild tillsammans.

Tanken med den här övningen är att de ska träna på att samarbeta, ta hänsyn till andras önskemål och träna sitt tålamod.

Sammanfattning del 1:

Första övningen gick bra, och de kom igång snabbt, det märktes att de hade gjort övningen tidigare. Vid namnkull var jag lite orolig, här var det lite mer fart. Först ville de inte göra leken, men efter att jag visat två gånger så började de komma igång. Det var högljutt i klassrummet, men reglerna följdes och vi höll på i ca fem minuter innan vi fick avbryta. Jag kände att det var bättre att köra kort och intensivt än att riskera att de tyckte det var tråkigt.

Statyleken gick bra på så vis att de snabbt tog in instruktionerna på vad de skulle göra. Jag delade in dem i grupper och de hade inga problem med det. De utförde leken och några barn sa vid upprepade tillfällen att det var en rolig lek. Eleverna styrde tempot vilket medförde att den var rätt snabbt avklarad men det som skulle göras blev gjort och efteråt sa de själva att det var en rolig lek.

När de skulle beskriva sin kompis, så fick vi börja om två gånger för att det var elever som avslöjade vems namn de hade på lappen. De flesta beskrev snälla saker, men ett återkommande fenomen var att de beskrev utseendet istället för kompisens egenskaper.

När de skulle rita en gemensam teckning var det svårt att få alla delaktiga till en början. Det var en elev som ville bestämma allt, vilket gjorde att det blev bråk mellan två andra för att de ville också bestämma allt. En kille fick ett lättare slag i ansiktet, och jag fick gå in och sära på dem. Killen som fick smällen satte sig i soffan och var arg och kastade runt kuddar. Samtidigt som detta hände började arbetet med teckningen gå bättre. Kille som satt i soffan blev nyfiken och ville också vara med. Han verkade ha glömt sin ilska och kom tillbaka för att hjälpa till att måla. Nu gick samarbetet bättre och nästan samtliga elever hade bytt plats för att komma åt och kunna måla ordentligt. De turades om med pennan och de diskuterade sig fram till hur de ville ha teckningen. Jag trodde först att detta skulle bli en svår övning, vilket det till en början var, men när de väl kom in i det och upptäckte att det var roligare att rita tillsammans så fungerade samarbetet bra.

Del 2

Målet med den andra delen av arbetet är att stärka gruppen, möjliggöra kroppskontakt mellan eleverna då jag har upplevt att de undviker varandra och att de verkar ha svårt att ta i varandra utan att det ofta blir våldsamt. Ett annat mål är att ta ställning och tänka efter, lära sig lyssna på andra samt träna sig i att uttrycka sina känslor och åsikter.

Värderingsövning - vänskap

De är placerade på stolar i en ring. Vi pratar lite allmänt om vad vänskap är, för att värma upp. Eleverna får i uppgift att para ihop sig med en kamrat med olika färg på kläderna. De ska nu tillsammans med sin valda kompis prata om: ett djur de skulle vilja vara för en dag, en present jag minns, min drömdag!

Kompisen som har lyssnat ska nu återberätta för de övriga i gruppen. Om det är någon som har svårt att komma igång, kan man hjälpa till med stödord.

Syftet med denna övning är att de ska lära känna varandra, och se sidor de kanske inte visste om varandra. Fortsättningsvis följer en fyrahörnsövning. Här ska man med hjälp av fyra alternativ ta ställning och se vad man tycker.

Frågan lyder: Vad uppskattar du mest hos en kompis?

1. Man kan prata om allt.
2. Man har samma intressen
3. Man kan skratta tillsammans
4. Öppet hörn

Nu får eleverna ta ställning och ställa sig där de tycker att deras åsikt passar bäst. Tycker man något annat kan man ställa sig i det öppna hörnet. När eleverna har placerat sig i det hörn de vill får de diskutera med kompisarna som ställt sig i samma hörn vad de tycker. Sedan får var och en en möjlighet att berätta för övriga i klassen. Vill man inte säga något så behöver man inte det.

Flirtleken

Barnen delas in i par. En av dem sätter sig på en stol och kompiserna står bakom. De sätter sig i en ring. Ett barn tar en tom stol framför sig och försöker genom att blinka att få kompiserna till sin stol. Kamraten bakom ska försöka ta fast sin kompis på stolen.

Tanken med den här övningen är att skapa kroppskontakt mellan eleverna, samt arbeta mot en arbetsmiljö där skratt och gemenskap får utrymme.

Samarbetsövning

Eleverna delas in i två grupper. Första uppgiften är att ställa sig i storleksordning, med den längsta eleven längst fram och den kortaste eleven längst bak. Moment två i denna övning var att i tidsordning ställa sig så att den som var äldst stod längst fram och den yngsta stod längst bak.

Här övar eleverna främst på lagarbete, men också problemlösning.

Kuddkull

Kullarna har kuddar som de kullar de andra med på magen. De jagade kan endast rädda sig själva genom att kramas. Blir man träffad/kullad, är det dens tur att jaga.

Här är återigen kroppskontakt i fokus, och att kunna leka tillsammans utan att bli osams.

Sammanfattning del 2

De lyssnade på mig och följde de instruktioner jag gav. Vid värderingsövningen uttryckte de först att det verkade vara en tråkig övning. Uppvärmningsövningen att samtala med sin kompis gick lite segt, likadant när de skulle berätta för de övriga i klassen. När det var dags för fyrahörnsövningen tog det ett tag innan vi kom igång. Vissa elever ville hellre prata om annat och några blev osams. Efter ett tag kom vi igång och jag tyckte det kändes bra. Det var några som inte verkade ta övningen på allvar och skrattade med tillgjorda röster osv. Men jag fortsatte ändå med övningen och när det gått en stund flöt det på rätt bra, det var fortfarande rätt hög samtalsvolym i klassrummet, men arbetet flöt på bra.

När det var dags för flirtleken, var alla snabba att ställa fram stolar och att förbereda. De hade gjort leken tidigare och visste vad som skulle hända. Här gick det bra, även om det emellanåt kom svordomar mellan eleverna, men överlag var det god stämning.

Vid samarbetsövningen ville Fatma inte vara med. Jag lät henne titta på då jag inte ville tvinga någon. Övningen ska främja viljan att samarbeta inte tvinga fram den. De övriga genomförde övningen. Det blev en liten konflikt mellan två elever då de inte var överens om

vem som var längst. En tredje elev kom in och löste konflikten genom att komma med ett svar som de andra två eleverna verkade nöja sig med.

Kuddkull var en lek som de kände igen. De verkade tycka det var roligt och det var livlig men inga konflikter. Jag upplevde det som god arbetsstämning.

Resultat

I det följande redovisas resultatet av intervjuer och observationer.

Av praktiska skäl och till hänsyn till eleverna har dramalektionerna genomförts i klassrummet där de alltid håller till när de är i specialklassen. Intervjuerna utfördes i ett grupprum utanför klassrummet med en elev i taget. Innan arbetet startades gav lärarna i klassen sin bild av klassen som helhet.

I samtal med lärarna i specialklassen framkommer att de inte tidigare jobbat med drama i denna klass. Enligt lärarna är det ofta konflikter men de försöker lösa det med samtal med eleverna och att låta dem arbeta enskilt. De säger att det kan vara krävande att arbeta med klassen och att det är nödvändigt att vara två lärare samtidigt, då det lätt kan bli oroligt i klassen.

Att de inte arbetar med drama med eleverna är för att det enligt dem inte hinns med. Att få dem att göra skolarbetet tar all tid i skolan säger de. De påpekar även att en del tid försvinner för dem då eleverna är i sin ordinarie klass vissa lektioner

Lektionerna är korta och anpassade efter varje enskild elev. De börjar alltid dagen med att få prata av sig i en soffa i klassrummet där de får berätta vad de gjort dagen innan eller om det finns något annat att berätta. Sedan går de till sina bänkar för att arbeta. Ibland är det elever som får gå ifrån för att de ska till sin ordinarie klass eller modersmålsundervisning. Varje lektion avslutas med ”fri aktivitet” där de får tre alternativ på lek eller spel som de får göra de femton sista minuterna.

Observation 1

Denna observation är tagen under en lektionstimma. Det är första besöket i klassen. Jag har valt att fokusera på hur eleverna samverkar med varandra. Vid vissa tillfällen redovisas lärarnas handlingar, men största fokus ligger på eleverna.

Klockan är 8:12, det har ringt in och tre elever har kommit. Lärarna hälsar dem välkomna och möter dem i dörren. Eleverna pratar högljutt med varandra. De blir tillsagda att sätta sig i soffan och de går alla tre mot soffan när Ali vänder och går mot tavlan istället och börjar rita. Han blir tillsagd av Martin att gå och sätta sig och då svarar Ali – skit ner dig. Då får Martin till svar – du får se vad som händer på rasten med dig sen. Samtidigt som detta händer är de två pedagoger som jobbar i klassen ute och möter upp de övriga eleverna som nu alla har anlänt. Eleverna tar tid på sig i tamburen och lärarna står där och uppmanar dem att skynda på in i klassrummet. Pierre säger – jag gör det bara om jag vill (skyndar sig).

När klockan är 8.16 sitter alla sju elever i soffan och fröknarna på två stolar mitt emot. Martin och Ali hänger på varandra och den ena påpekar att han är dålig på fotboll. Lärare 1 säger till dem att vara tysta. Nu ska alla berätta något som de har gjort sedan de var i skolan sist. De börjar i turordning som de sitter. Fatma sitter samtidigt som de har börjat med uppgiften att plocka bland böckerna och småpratar för sig själv. Pierre och Martin verkar störa sig på det och säger – du är fan efterbliven. Lärare 2 säger till att nu ska alla sitta tysta och lyssna på den som pratar. Lärare 2 tar samtidigt böckerna ifrån Fatma. Under tiden som eleverna berättar det de har att säga är det hela tiden pratigt och det kommer svordomar och andra ”fula” ord mot varandra. När de är klara med det de vill berätta säger lärare 2 att det är dags att läsa schemat. Pierre knuffar Ali i axeln och säger att det är hans tur idag. Ali puttar tillbaka och kastar en soffkudde tillbaka. Den hamnar på Fatma som höjer rösten och undrar vad hon har gjort honom. Ali svarar – du finns! Lärarna tystar ner eleverna och Martin får gå fram och läsa

schemat. Det går bra och alla lyssnar. Efter detta är det nu dags att sätta sig vid sina bänkar att arbeta. De springer fram till sina bänkar och Huner halkar och hamnar på Alis bänk. Ali säger att han inte tänker vara med på lektionen om Huner ska vara med. Lärare 1 pratar med dem och de sätter sig till slut på sina platser. Klockan är nu 8:46.

Eleverna sitter tyst och arbetar i sina bänkar. Huner får hjälp av lärare 1. Simon och Martin sitter och pratar med varandra. Simon frågar var hans sudd är. Han får inget svar, Han frågar igen. Lärare 2 säger att han kan få låna ett nytt. Men Simon vill ha sitt egna. Ali skrattar åt Simon. Simon hittar sitt sudd i bänken och då skrattar Ali igen med ett tillgjort högt skratt. Simon svarar med en svordom och kastar tillbaka suddet på Ali.

Överlag är det nu lugnt i klassrummet och lärarna går runt och hjälper där det behövs. När klockan är 9:25 får de välja en lek utav tre alternativ. Alla väljer bollplanket, vilket innebär att de får gå ut och sparka boll. Lärarna följer med ut. Det är pratigt och högljutt i tamburen och de vill alla skynda sig ut och få bollen först. Fatma ångrar sig och vill hellre vara inne och rita. Hon säger att killarna är för hårdhänta. Martin får tag på bollen först och springer mot bollplanket. Han skjuter bollen mot Pierre men missar. Pierre svär och skjuter hårt tillbaka. Efter några minuter är spelet igång och de spelar fram till det att lärarna säger till att nu är det rast. Då splittras eleverna upp och gör olika aktiviteter.

Reflektion

Mina tankar när jag först möter klassen är att det är en liten grupp med elever som verkar lite oroliga av sig. De har svårt att sitta still och lärarna får ofta säga till dem. De använder mycket fula ord mot varandra och det känns som om det hela tiden är något i luften. Det går åt mycket tid till att säga till dem att lyssna mm. Då det är mest killar i klassen känns det lite som att Fatma kommer i skymundan vilket är tråkigt då hon hade kanske syntts mer om det fanns fler tjejer i klassen. Jag får många tankar under lektionens gång om hur jag kan arbeta med eleverna och drama. Men det känns som att jag kommer att få lägga övningarna på en grundnivå. De är vana att arbeta på ett sätt och det känns som att för mycket förändringar kanske skulle göra det jobbigt för dem.

Lärarna är noga med att försöka att se alla elever och de gör så gott de kan för att tillgodose allas behov av uppmärksamhet. En tanke som slog mig var dock att det känns som att soffan uppmanar till att prata med varandra, men lärarna vill att det ska vara tyst när någon pratar vilket eleverna verkar ha svårt för. Att de sedan är placerade med en och en bänk var för sig gör att det blir lite tystare i klassen då de inte har någon nära att prata med.

Observation 2

Denna observation är gjord vid sista besöket hos klassen. Det är lärarna i klassen som håller lektionen som är skoldagens första lektion.

Det har ringt in och Pierre och Ali är först in. De pratar om fotboll och vem som skjuter hårdast. Lärarna står och möter upp i tamburen. Nu kommer de övriga. Fatma är sjuk. De samlas i soffan. Det är pratigt i soffan och Martin är sur för något men han vill inte berätta vad. Simon frågar Josef om de ska byta plats men det vill inte Josef. Pierre och Martin håller om varandra och pratar om att de ska leka på rasten. Lärare 1 ber dem lyssna på dem som pratar. Simon verkar lite sur men säger inget. Lärare 2 ber Huner börja berätta vad han gjorde igår. De går sedan i turordning. Morgonsamlingen flyter på bra och de ger varandra kommentarer och frågor ibland på varandras berättelse. Efter ca 15 minuter i soffan avbryter lärare 1 för att läsa schemat. Ali får gå fram och läsa. Martin säger att det är hans tur att läsa schemat men de andra protesterar och säger att det är det inte alls. Martin vill gå ut ur

klassrummet. Han frågar om han inte kan få gå till sin ordinarie klass. Lärarna svarar att det inte går just nu. Martin sitter och surar ett tag i soffan. Lärarna säger att de nu ska sätta sig på sina platser. Samtliga elever börjar prata och det tar tid innan alla har fått satt sig. De arbetar med olika uppgifter. Ali vill inte arbeta. Han säger att hans penna är för dålig. Lärare 1 sätter sig och hjälper Ali som börjar arbeta i sin bok. Samtliga arbetar på bra i ca 25 minuter. Det är lite pratigt och Huner, Simon och Pierre har slutat att arbeta med det de ska och bara pratar. Båda lärarna går mellan eleverna och försöker få dem att arbeta. När det är 15 minuter kvar av lektionen får de välja aktivitet. Alla går ut för att spela boll. Lärarna är med ute tills det ringer ut för rast.

Reflektion

Jag kan se att de fortfarande pratar mycket och avbryter gärna varandra. Vid första observationstillfället var de fysiska mot varandra på ett hårdhänt sätt. Att Pierre och Martin nu håller om varandra ser jag som en positiv förändring. Om det är en tillfällighet vet jag inte. Något positivt jag såg både nu och vid första observationen var att de visar intresse för vad de andra gjort på sin fritid. En tanke är att detta skulle kunna vara något att arbeta vidare med för att främja gruppen och sammanhållningen. Arbetet flyter på bra när de arbetar då de inte stör varandra jättemycket. Det är lätt att bara sitta och inte göra något. Lärarna anstränger sig att få arbetet att flyta på. Martin ber att få gå till sin ordinarie klass vilket kan vara ett tecken på att det kan vara bra med mer samarbetsövningar i klassen. De försöker se alla elever. Vid den fria aktivitet väljer alla samma övning vilket är bra för gemenskapen. Det känns som en lyckad lektion.

Intervjuer

Här följer en sammanfattning av intervjuerna. Intervjuerna har ägt rum i ett grupprum utanför klassrummet. Sex av sju elever har intervjuats. Pga. sjukdom hos elev vid intervjutillfället. Intervjufrågorna är konstruerade efter Esaiasson m.fl. (2003) tankar kring intervjuer. Intervjun är uppdelad i tre delar. 1. Värma upp och få en bild av eleven. 2. Hur de trivs i skolan. 3. Vad har de för tankar kring drama och konflikter. Anteckningar och bandspelare har använts.

Pierre - 8 år har gått i specialklass i 5 månader. Det han tycker bäst om i att gå i specialklass är att få arbeta med matte. Han går vissa lektioner i sin ordinarie klass men tycker det är lika roligt i helklass som i specialklass. Han trivs bra på skolan och har ganska många kompisar men inte så många ifrån specialklassen, utan mest kompisar från sin ordinarie klass. Han tycker att han blir ganska lätt arg men försöker att hålla det inne, men det är inte så lätt tycker han. Han tycker det är svårt att veta hur man ska göra för att bli sams efter att ha bråkat.

Angående drama så har han inte arbetat med det så mycket innan men tycker att det är lite roligt och att det borde vara mer drama i skolan. Han tycker att det är roligt att stå inför klassen. Bättre än att sitta och skriva i bänken säger han. När jag frågar om de övningar som de har gjort tillsammans med mig så svarar han att han först tyckte det var konstiga ”grejer”. Vissa av övningarna tyckte han var roliga men en del var inte lika roliga. På frågan vad han hade velat arbeta mer med angående drama, sa han att kull-lekarna var bäst. Minst rolig var samarbetsövningen.

Ali - 10 år, har gått ca 1 år i specialklass. Han vet inte riktigt vad han tycker är bäst med att gå i specialklass, men tycker ändå att det är bättre där än att gå i helklass, detta pga. av att han arbetar bättre där med sina skoluppgifter. Han tycker att klasskompisarna stör när han är i helklass. När han leker på raster och på fritid så är det med kompisar från sin helklass han leker med. Han trivs bra i skolan.

Gällande drama så vet han inte så mycket om drama. Han tycker det är roligt, men bäst är när det är tyst och han får jobba med matte. När vi pratar om konflikter säger han att han ofta är med på bråk men att det är andra som börjar. Gällande de övningar vi har gjort tillsammans så gillade han att rita teckningen bäst men att han helst hade velat rita den själv. Han vet inte riktigt vad som var tråkigast.

Josef - 10 år, har gått 1 år i specialklass Han tycker inte om att gå till specialklassen för att ha lektion. Han säger att han trivs mycket bättre i helklass. Det som är bra i helklass är att han har sina kompisar där och att det är med dem han är med på raster och fritid. Han säger att han bara har två kompisar i specialklassen men flera i sin ordinarie klass.

Drama är något han inte har testat på tidigare, men tycker ändå att det är lite roligt. Om han fick välja så skulle det inte vara så mycket drama i skolan. Han säger att han tycker att det vi har arbetat med dessa veckor är roligt och att alla var så glada när vi gjorde lekarna. Han anser sig inte vara i bråk så ofta, men ofta att andra är det. Han blir mest sur när han inte får vara med att leka eller spela fotboll och säger att när han är sur och arg är han det ganska länge.

Martin – 11 år tycker det är roligast med frilek som de har i specialklassen. Det tråkigaste är att skriva veckobrev. Martin anser att det är bättre i helklass eftersom det är lugnare där. Det är ofta mycket bråk i specialklassen och då får man inte arbeta säger han. Han fortsätter med att berätta att även om man skulle ta bort lekdelen i specialklassen så är det bättre där än i helklass. Han säger att många tror att det är roligt att få gå till specialklassen och ha lektion men han anser att det mest är bråk där. Han har flest kompisar i helklass. Han trivs bra i skolan men inte på rasterna för där finns det inget att göra.

Gällande drama så har han testat det tidigare och tycker det är roligt. Han säger att han tycker att de övningar som vi gjort tillsammans har varit roliga och tycker det var roligast med kullleken och flirtleken. Namnleken var inte lika rolig för han kunde alla namn redan. Om han fick välja skulle man arbeta med drama ibland, men gör man det för mycket hinner man ju inte med det som står i böckerna. När vi pratade om konflikter så berättade han att det ofta är bråk i specialklassen, inte stora bråk men att det alltid är något som händer. Han är med och bråkar ibland, men mest för att alla andra är så jobbiga. Han säger att han helst inte vill bråka. Mest bråkar han hemma med syskonen.

Huner – 11 år, har gått i specialklass i 6 månader. Han tycker om att gå till specialklassen men hade hellre velat gå i en och samma klass hela tiden. Många av hans kompisar är avundsjuka på honom för att han får gå i specialklass för att de får leka, men Huner tycker det roligaste är att lektionerna inte är lika långa. Han har några kompisar i specialklassen och några i helklassen. På fritiden leker han inte så mycket med sina klasskamrater för han bor en bit bort från skolan, så då leker han mer med sina kusiner.

Angående drama så har han aldrig testat det tidigare. Han tycker det är roligt det som vi har testat på, även om det var lite svårt. Han tyckte det roligaste var att leka kull och att beskriva sin kompis, för då sa de att han var bra på fotboll. Om han fick välja skulle de jobba med drama lite varje vecka, men helst övningar där man får leka eller lösa kluriga problem. När jag bad honom förklara mer sa han att han gillade övningen där man skulle stå i led. Enligt honom var han bra på att komma på vem som var längst/kortast. Enligt honom själv bråkar han lite varje dag, men mest när det handlar om fotboll. På frågan om vad han tänker om konflikter så tycker han att det inte är några konflikter i specialklassen men att man säger mycket dumma saker till varandra. Det hade varit skönare om alla var tysta på lektionen men nu pratas det mycket och man kan inte tänka i fred.

Simon – är 10 år och har gått i specialklass i ett och ett halvt år. Han tycker det är skönt att gå i specialklass, mest för att han är van vid det, tror han. I storklass är det så många barn och fröken får inte lika mycket tid över för alla. I specialklass är det bästa att man får leka, men jobbigt att det ofta är bråk och många som är högljudda. Han har inte så många kompisar i specialklassen, men två som han leker ofta med. I helklass har han några vänner och det är oftast dem han leker med privat för de bor så nära.

Han har spelat drama vid två tillfällen tidigare. Det var en teater som de gjorde i hans gamla klass. Det är ganska roligt men kan vara lite svårt ibland. Om han fick välja så skulle de inte jobba så mycket med drama, bara ibland, typ en gång om året. Det Simon tyckte minst om av de övningar vi utfört var att beskriva sin kompis och anledningen till det var att han var trött och inte orkade. Det roligaste var flirtleken och statyövningen. Statyövningen var rolig för att han var bra på att komma på vad som hade ändrats på statyn när de gick in för andra gången. Flirtleken var bara rolig. Angående konflikter och bråk så bråkade han ibland men det var inte han själv som startade bråken. Men om någon är taskig så måste man säga till och göra något åt det. Han säger att det är tråkigt att bråka för man kan få ont i magen om man är arg för ofta. Det är bra att det finns lärare ute på rasten som kan stoppa bråk säger han.

Sammanfattning

Eleverna har gått olika lång tid i specialklass. Vissa upplever det som positivt medan andra hellre hade velat gå i sin ordinarie klass. Gemensamt för alla elever är de tycker att det är för stökigt i klassen och att de önskar att det vore lugnare. De flesta upplevde det även stökigt ute på rasten. En del ansåg att dramaarbetet vi utfört som positivt och hade gärna fortsatt med dramaarbete. Vissa elever hade svårt att förstå övningarna och föredrog den mer traditionella undervisningen.

Diskussion

Metoddiskussion

Valet av metod är en aktionsforskningsansats med dramaövningar som kompletterats med intervjuer och observationer.

Med studiens syfte och frågeställning i fokus har arbetet fungerat bra. Observationerna, övningarna och intervjuerna har utförts enligt planerna. Efter avslutat arbete kunde man se att det skett en utveckling hos eleverna. Möjligen kan man se att det hade varit bättre om arbetet hade fått fortlöpa och inte bara vara under en kort period för att ge kontinuitet och bästa förutsättningarna för eleverna att fortsätta arbetet med drama för konflikthantering.

Resultatdiskussion

Pedagogiskt drama för konflikthantering i specialklass

Resultatet visade att man kan arbeta med drama i undervisningen för att främja arbetet med konflikthantering. Studien tar upp övningar som kan vara bra att använda för att starta en grund för att förebygga och hantera konflikter som kan uppstå. Via observationer och intervjuer ges det en inblick hur det kan se ut i mötet mellan elever i och utanför klassrummet.

Det finns olika syften att arbeta med drama och i denna studie har drama i pedagogiskt syfte varit i fokus, att lära genom drama och att utvecklas som person (Hägglund & Fredin, 2001).

I klassrummet kom det upp konflikter av olika slag och det kunde exempelvis röra sig om vem som skulle leka med vem, eller skällsord mot varandra. Kolfjord (2009) beskriver att just kränkningar och utanförskap är vanligt vid konflikter mellan barn.

När övningarna genomfördes så var jag först lite nervös hur det skulle gå. Jag hade i samtal med lärarna fått höra att det kan vara rätt så stökigt under lektionstid. De flesta övningar gick bra på så vis att övningarna genomfördes. Det uppkom vissa konflikter men inget som inte gick att rätta till. En del övningar hade inslag av kreativitet. Detta är ett viktigt syfte med pedagogiskt drama. Kreativa övningar stimulerar hjärnan och är kopplat till känslolivet. En viktig del i konflikthantering är att vara medveten om sina känslor (Erberth & Ramusson, 1996).

Många övningar gjordes tillsammans med elever och mig som ledare, vilket är av stor betydelse vid arbete med konflikthantering, då det är i samspel som vuxna och barn kan lära av varandra och skapa ett harmoniskt arbetsklimate (Kolfjord, 2009).

Övningarna hade olika syfte och mål och jag kände att i de flesta fall kom dessa mål fram. Det huvudgripliga målet var att öka sammanhållningen och skapa ett harmoniskt klimat i klassrummet för att kunna hantera konflikter på ett bra sätt. Detta är en förutsättning för att skolarbetet ska fungera eftersom de annars oftast arbetade i sina bänkar fick de sällan chans att samverka med varandra. Det är via gemenskap och ett lustfyllt klimat som man lär sig respekterar varandra (Ekstrand & Janzon, 2005).

Vid det sista observationstillfället ville jag se om det gick att se någon förändring i klassrumsmiljön och om det var ett lugnare klimat eleverna. Det visade sig att det var fortfarande en hög ljudnivå i klassrummet. Skillnaden jämfört med den första observationen var deras sätt att ta på varandra. Tidigare var de mer hårdhänta mot varandra och även vardagliga handlingar som att ge ett sudd kunde ske med onödig kraft, exempelvis genom att

kasta det mot personen. Efter dramaarbetets gång kunde jag se att de emellanåt kramades, fortfarande med lite tuff attityd, men ändå att lite av det tuffa och hårda i deras handlingar avtagit. Denna erfarenhet är i linje med Ahlberg (2009) som menar att pedagogiskt drama kan vara ett arbetssätt som komplement till övriga undervisningsmetoder för konflikthantering (Ahlberg 2009).

Konflikthanteringen låg på en hanterarnivå, det vill säga en grundnivå för att arbeta med konflikter. Det finns mycket man kan göra för att arbeta och förebygga konflikter och detta anser jag en start. Det är av stor vikt att eleverna mår bra och känner sig trygga med sig själva och att kunskapsmässigt utvecklas.

Resultatet antyder liksom den forskning som finns att pedagogiskt drama är ett bra sätt att arbeta med konflikthantering och finns det en tanke bakom övningarna man utför med eleverna kan man komma långt med deras personlighetsutveckling. Lgr11 framhåller att eleverna ska inte bara få möjlighet att arbeta med estetisk verksamhet, det är deras rättighet.

Eleverna om pedagogiskt drama

En förutsättning för att lyckas med drama i skolan är att eleverna tycker att det är roligt. Bäst resultat når man om det inte känns påtvingat eller är mot elevernas vilja. Av intervjuerna framkom det att de verkade tycka det var roligare med drama när vi utförde övningarna än vad de sedan berättade om i intervjun. Min tanke var att när vi pratade om *drama i undervisningen* fick de en känsla av att det var en lektion som "skulle" kännas tråkig, men när de var mitt uppe i det kändes det inte som en lektion utan mer som en lek. Jag tror att om man arbetade frekvent med drama så skulle det till slut bli en naturlig del av arbetet i skolan och att de skulle bli mer vana vid det. Reliabiliteten är dock inte fullständig då jag kan ha tolkat deras svar fel, i den grad det gick ställdes öppna frågor och följdfrågor för att ge eleverna en chans att förklara vad de menar.

Under intervjuerna framkom att vissa ville arbeta vidare med drama. Ett mönster som framkom var att de elever som arbetat med drama tidigare hade en positivare inställning till ett fortsatt arbete med drama. En tanke kan vara att om samtliga elever fick arbeta mer med drama skulle även fler se positivt på drama som redskap i sin utveckling. Det är viktigt att utveckla lekluften hos barn och unga för att främja deras utveckling och lust att lära (Hägglund & Fredin, 2001).

Elever med beteendeproblem kan ha eller få diagnoser. För dessa kan det vara särskilt värdefullt att genom drama få en bättre självkontroll och större trygghet i sig själva. Att ha ett fortsatt arbete med drama skulle öka deras självinsikt och tankar kring sina egna handlingar och åsikter. Vad som också är viktigt är pedagogens engagemang för dramaarbetet, det ligger inte bara hos eleven. Det krävs att man lägger tid och planering på övningarna för att det ska bli lyckat (Byréus, 2008).

Avslutningsvis kan konstateras att eleverna var mestadels positiva till dramaarbetet, men att det behövs mer tid för att det ska bli en accepterad del av skolvardagen och uppfattas som något vidare än lek och en kul grej.

Vidare forskning

En övergripande tanke jag har är att studera hur skolor och lärare generellt ser på detta med personlighetsutveckling som en del av skolans uppdrag.

En problematik är att det är utpekande att särskiljas. Detta med drama skulle kunna vara ett bra sätt att generellt arbeta med värderingar, relationer, konflikthantering och personlig utveckling.

Hur pedagogerna arbetar med konflikthantering är ett forskningsområde som hade varit intressant att se och som känns angelägen för att se hur det går till ute i skolorna.

Att studera hur man arbetar med läroplaner och styrdokument i relation till konflikthantering är ytterligare ett område som känns relevant.

Referenslista

Litteratur

- Ahlberg A.(2009) (RED.)*Specialpedagogisk forskning En mångfasetterad utmaning*. Lund: studentlitteratur
- Andersson, I. (1992) *SAMVERKAN för barn som behöver*. Stockholm: Folksam
- Brodin, J. & Lindstrand P (2010) *Perspektiv på en skola för alla*. Studentlitteratur
- Byréus, K. (2008). *Du har huvudrollen i ditt liv*. Liber
- Ekstrand G. & Janzon U-B. (1995) *Pedagogiskt drama*. Almqvist & Wiksell förlag
- Ellmin, R. (2008) *Konflikthantering i skolan*. Stockholm: Natur & kultur
- Erberth, E. & Rasmusson, V. (1996). *Undervisa i pedagogiskt drama*. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. (2003) *Metodpraktikan*. Norstedts juridik AB
- Falck Lundqvist, Å. (1995) *Klassrummet – en plats för lek, lust och mening?* Rapp. Umeå Universitet.
- Hakvoort, I. & Friberg, B. (2011) *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. Malmö Gleerups
- Haug, P. (1998) *Pedagogiskt dilemma: specialundervisning*. Liber distribution
- Hägglund, K. & Fredin, K. (2003). *Dramabok*. Stockholm: Liber
- Järleby, A. (2005) *Spela roll*. Skara: Pegasus
- Kolfjord, I. (2009) *Konflikthantering i skolan*. Bokbox Förlag
- Lamer, K. (1991) *Du får inte vara med*. Studentlitteratur
- Nilsson, B. (2005) *Samspel i grupp*. Studentlitteratur
- Stukat, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Wagner, B-T. (2004) *Drama i undervisningen*. Bokförlaget Daidalos AB

Internetsidor

- <http://www.udir.no/Upload/Mobbing/skoleverket%20353-2011-om%20mobbing.pdf?epslanguage=no>. Skolverket.se (besökt 2011-11-26).
- <http://vr.se/etik.4.3840dc7d108b8d5ad5280004294.html>. Vetenskapsrådet.se (besökt 2011-12-01).
- Lgr11.
http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575 Skolverket.se (besökt 2011-11-24)

Bilaga 1

Samtalsintervju till eleverna

1. Vad heter du?
2. Hur länge har du gått i specialklass?
3. Hur skulle du beskriva din klass/ ordinarie klass?
4. Vad tänker du på när du hör ordet drama?
5. Har du arbetat med drama tidigare?
6. Hur tycker du att det är att arbeta med drama i skolan?
7. Vad tänker du på när du hör ordet konflikt?
8. Hur känner du dig när du själv är i en konflikt?
9. Var uppkommer konflikter enligt dig?

Följdfrågor

- Kan du ge exempel?
- Förklara lite mer...
- Hur tänker du då?
- Vad tror du det kan bero på?